

UNIVERSITAT DE BARCELONA

Departament de Biblioteconomia i Documentació
Programa de doctorat “Literatura catalana, entre les propostes teòriques i la
pràctica”. (Dep. de Filologia Catalana. Universitat de Barcelona)

Bienni 1996-1998

LES EDICIONS INFANTILS I JUVENILS DE
L’EDITORIAL JOVENTUT (1923-1969)

Tesi doctoral que presenta Mònica Baró Llambias
per optar al títol de doctora en Documentació
per la Universitat de Barcelona

Directors

Dr. ERNEST ABADAL I FALGUERAS

Dr. LLUÍS QUINTANA TRIAS

Barcelona, juny de 2005

SUMARI

PREÀMBUL.....	7
CAPÍTOL 1. INTRODUCCIÓ	9
1.1 OBJECTIU DEL TREBALL	9
1.2 METODOLOGIA	12
1.1.1 <i>El corpus d'edicions infantils i juvenils de l'Editorial Joventut.</i>	12
1.1.2 <i>Arxiu de l'Editorial Joventut</i>	15
1.1.3 <i>Altres arxius consultats.</i>	21
1.1.4 <i>Repertoris bibliogràfics</i>	21
1.1.5 <i>Fonts orals</i>	23
1.3 ESTRUCTURA DEL TREBALL	23
CAPÍTOL 2. LES EDICIONS PER A INFANTS A CATALUNYA ENTRE 1923 I 1969.....	27
2.1 ESTAT DE LA QÜESTIÓ.....	27
2.1.1 <i>La història de l'edició a Espanya i a Catalunya</i>	28
2.1.2 <i>Estudis sobre edició per a infants</i>	32
2.2 PERIODITZACIÓ.....	35
2.3 EL MÓN EDITORIAL DURANT EL DIRECTORI MILITAR (1923-1931).....	40
2.3.1 <i>Tradicció i renovació en el panorama de l'edició</i>	40
2.3.2 <i>El llibre infantil durant la Dictadura</i>	44
2.4 EL MÓN EDITORIAL EN TEMPS DE LA REPÚBLICA (1931-1939).....	47
2.4.1 <i>L'època de les contradiccions</i>	47
2.4.2 <i>El llibre infantil en temps de la República</i>	49
2.4.3 <i>L'edició institucional durant el període bèl·lic</i>	51
2.4.4 <i>El llibre infantil durant la Guerra Civil</i>	52
2.5 EL MÓN EDITORIAL DURANT EL FRANQUISME (1939-1969).....	53
2.5.1 <i>El règim més intransigent</i>	53
2.5.2 <i>El llibre infantil a la postguerra</i>	58
2.5.3 <i>De l'obertura al canvi de règim</i>	63
2.5.4 <i>El llibre infantil en el moment de la represa</i>	66
CAPÍTOL 3. EVOLUCIÓ HISTÒRICA DE L'EDITORIAL JOVENTUT	71
3.1 GÈNESI I DESENVOLUPAMENT DE L'EDITORIAL JOVENTUT	71
3.1.1 <i>Els orígens del projecte editorial: La Sociedad General de Publicaciones</i>	72
3.1.2 <i>Fundació i primera època de Editorial Juventud S.A.</i>	73
3.1.3 <i>L'evolució cap a l'empresa familiar</i>	81
3.2 L'ENTORN EMPRESARIAL D'EDITORIAL JUVENTUD S.A.: LES EDITORIALS "GERMANES" EDITA I MENTORA	83
3.2.1 <i>Edita S.A.</i>	85
3.2.2 <i>Edicions Mentora</i>	88
3.3 JOSEP ZENDRERA I L'EDITORIAL JOVENTUT.....	93
3.3.1 <i>Notes biogràfiques de Josep Zendrera Fecha</i>	93
3.3.2 <i>Josep Zendrera, editor</i>	95
3.4 DESENVOLUPAMENT DE L'ACTIVITAT EDITORIAL	104
3.4.1 <i>Els primers anys de l'editorial (1925-1939)</i>	104

3.4.2	<i>La represa després de la Guerra Civil (1939-1969)</i>	114
CAPÍTOL 4.	LA CONSTITUCIÓ DEL FONS INFANTIL I JUVENIL	125
4.1	EL PROGRAMA EDITORIAL DE L'ÀMBIT INFANTIL I JUVENIL	125
4.1.1	<i>La política lingüística al catàleg de Joventut</i>	125
4.1.2	<i>La política de traduccions al catàleg de Joventut</i>	129
4.2	LA PRODUCCIÓ INFANTIL I JUVENIL DE L'EDITORIAL JOVENTUT (1923-1939).....	132
4.2.1	<i>La construcció d'un catàleg</i>	134
4.3	LA PRODUCCIÓ INFANTIL I JUVENIL DE L'EDITORIAL JOVENTUT (1939-1969).....	142
4.3.1	<i>La consolidació d'un catàleg: les obres</i>	144
4.4	LES COL·LECCIONS INFANTILS D'EDITORIAL JOVENTUT	164
4.4.1	<i>Primer període 1923-1939</i>	166
4.4.2	<i>Segon període 1939-1969</i>	199
CAPÍTOL 5.	EL LLIBRE INFANTIL I JUVENIL COM A PRODUCTE	233
5.1	ELS RITMES I LES MODALITATS DE LA PRODUCCIÓ	233
5.1.1	<i>Anàlisi de la producció segons els ritmes de publicació</i>	234
5.1.2	<i>Anàlisi de la producció segons les llengües de publicació</i>	243
5.1.3	<i>Anàlisi de la producció segons la presència de traduccions</i>	248
5.2	ELS ASPECTES TÈCNICS DE L'EDICIÓ: TIRADES, COSTOS I PREUS	253
5.2.1	<i>Les tirades</i>	253
5.2.2	<i>Costos de producció i escandalls</i>	264
5.2.3	<i>Els preus dels llibres de Joventut</i>	268
5.3	ELS MECANISMES DE DISTRIBUCIÓ I DE VENDA	271
5.3.1	<i>L'organització del sistema comercial</i>	271
5.3.2	<i>Les vendes de Joventut</i>	273
5.4	LA VITALITAT DEL FONS INFANTIL I JUVENIL	278
5.4.1	<i>L'explotació intensiva del catàleg</i>	278
5.4.2	<i>La pervivència dels títols al catàleg</i>	281
5.5	LA DIFUSIÓ I LA PUBLICITAT DE LA PRODUCCIÓ INFANTIL I JUVENIL	286
5.5.1	<i>Les publicacions publicitàries</i>	288
5.5.2	<i>Altres canals de difusió: premsa, cinema i ràdio</i>	302
CAPÍTOL 6.	LES CARACTERÍSTIQUES FORMALS DEL LLIBRE INFANTIL I JUVENIL	307
6.1	LA COL·LECCIÓ COM A UNITAT FORMAL	308
6.2	LES MODALITATS DE PRESENTACIÓ	312
6.2.1	<i>L'enquadernació</i>	314
6.2.2	<i>L'estructura de la pàgina</i>	323
6.2.3	<i>La decoració de la pàgina</i>	328
6.2.4	<i>La il·lustració en el llibre</i>	332
CAPÍTOL 7.	LA VALORACIÓ CRÍTICA DE LA PRODUCCIÓ DE L'EDITORIAL JOVENTUT	345
7.1	EL MARC JURÍDIC DE REGULACIÓ PER A LA DIFUSIÓ DE LES EDICIONS	345
7.1.1	<i>La censura de llibres infantils i juvenils i la producció de Joventut durant la Dictadura del General Franco</i>	354
7.2	LA VALORACIÓ CONTEMPORÀNIA DE LA PRODUCCIÓ EDITORIAL: CRÍTICA I PREMIS.	365
7.2.1	<i>La valoració crítica de les obres de Joventut en el primer període</i>	365

7.2.2 <i>La valoració crítica durant el franquisme</i>	374
7.3 EL RECONeixEMENT A LA LABOR EDITORIAL: PREMIS I GUARDONS REBUTS PER JOVENTUT	386
CAPÍTOL 8. CONCLUSIONS	388
CAPÍTOL 9. FONTS CONSULTADES	395
9.1 FONTS BIBLIOGRÀFIQUES.....	395
9.2 FONTS D'ARXIU.....	411
9.2.1 <i>Arxiu de l'Editorial Joventut</i>	411
9.2.2 <i>Archivo General de la Administración del Estado</i>	425
9.3 ABREVIATURES USADES.....	429
ANNEXOS.....	431
ANNEX 1. CATÀLEG DE LES EDICIONS INFANTILS I JUVENILS (1923-1969).....	433
ANNEX 2. NOVETATS ANUALS INFANTILS I JUVENILS D'EDITORIAL JOVENTUT. 1923-1969.....	559
ÍNDExS GENERALS.....	581

PREÀMBUL

Quan fa deu anys vaig començar el treball de camp a l'Editorial Joventut per a l'elaboració d'aquesta tesi doctoral no podia ni tan sols imaginar les circumstàncies que envoltarien el desenvolupament de l'estudi.

Poder treballar en un arxiu com el de Joventut, complet i ordenat fins al possible és, per a qualsevol investigador, un desafiament notable. Ni l'alçada excessiva de les prestatgeries en què es col·locaven les caixes de les èpoques més reculades, ni el fred d'un espai inhòspit, eren inconvenients davant la varietat i la riquesa de la documentació que s'hi conservava. La total llibertat amb què la família Zendrera va permetre de treballar a l'arxiu facilitava el treball. No obstant, al llarg d'aquests deu anys, l'Editorial Joventut ha travessat una notable crisi interna que ha incidit en el ritme de treball i ha afectat de manera important la pròpia pervivència de l'arxiu.

En un primer moment, de la investigació, cap a l'any 1993, en ocasió de l'enderrocament del que havia estat l'edifici emblemàtic de l'editorial, al carrer Provença 101, es procedí a un primer trasllat de tota la documentació que es conservava al magatzem del carrer Borrell, perdent, en part, l'organització original. Més tard, l'any 1996, la venda de l'edifici de Borrell obligà a traslladar de nou l'arxiu, aquesta vegada a un altre local del mateix carrer Borrell. Altra vegada, doncs, l'arxiu va veure modificada la seva ordenació i, el que és més greu, la seva integritat. El nou local era encara més fred i desavinent que l'anterior, amb una instal·lació elèctrica que no permetia ni tan sols endollar-hi l'ordinador. A finals de 1998, amb una setmana de temps, l'arxiu hagué d'abandonar de nou la seva seu. A manca d'un espai on realitzar el trasllat, només es podia pensar en una solució: la venda de la documentació a preu de paper. De tota manera, es va preveure de poder conservar aquells documents més significatius i així, quan vaig conèixer la situació, s'estaven desmuntant les caixes d'edició de les quals es retiraren els originals d'il·lustracions, alguns manuscrits, etc. Davant la possibilitat que finalment s'hagués de destruir totalment el fons, cosa que posava en greu perill la preservació d'un patrimoni que massa vegades s'ha perdut al nostre país, es van establir converses amb l'Arxiu Nacional de Catalunya que, amb una celeritat notable en unes dates tan poc idònies, recuperà

part de la documentació de l'arxiu que, actualment, es conserva a les seves dependències. Recordo que tot plegat no va superar la setmana, entre Sant Esteve i Cap d'Any. Per deferència de l'Arxiu Nacional de Catalunya, i un cop inventariada, una part de la documentació va quedar dipositada a la Facultat de Biblioteconomia i Documentació de la Universitat de Barcelona, on m'ha estat més fàcil de continuar la meva tasca.

La descripció de tot aquest procés de cap manera vol justificar el fet que el treball s'hagi dilatat tant en el temps. Hi ha hagut altres causes, entre les quals, un canvi important en el pla inicial que contemplava la possibilitat d'una tesi compartida amb Teresa Mañà, reconeguda especialista en l'àmbit de la literatura infantil. Amb ella, vaig emprendre la tasca de recuperació de la memòria d'una editorial, tasca imprescindible per a establir la història de la producció del llibre infantil a Catalunya. Malauradament, aquesta possibilitat no va poder tirar endavant, tot i que la seva contribució hauria fet millorar notablement els resultats obtinguts. Sense aquesta companyia, que vull agrair explícitament, la recerca hauria esdevingut molt més dura, donades les condicions materials en què treballàvem, i molt menys gratificant.